

Šejhul-ekber Muhjiddin ibn Arebi
Preveo i priredio Hamza Halitović

Knjiga o Veličanstvenosti i Ljepoti *Kitabul-Dželāl vel-Džemāl*

UDK 28
141.111 Ibn Arebi

Sažetak

Djelo *Kitabul-Dželāl vel-Džemāl* (Knjiga o Veličanstvenosti i Ljepoti) jedna je od najznačajnijih poslanica Muhjiddina Ibn Arebija. Djelo je napisano u toku jednog dana 1205. godine dok je Ibn Arebi boravio u gradu Mosulu. Kako sam naslov govori, ova poslanica se bavi temom Božije Veličanstvenosti i Ljepote i razumijevanjem ovih esencijalnih Božijih svojstava na primjeru kur'anskih ajeta koje Ibn Arebi tumači iz više aspekata, pa se ovo djelo može smatrati svojevrsnim tematskim tefsiirom. No, uz teozofsku, ova poslanica također ima i estetsku dimenziju, u njoj se razmatraju pitanja koja čine srž estetike sa gledišta islamske duhovnosti i klasične islamske kulture.

Ključne riječi: Ibn Arebi, Veličanstvenost, Ljepota, teozofija, duhovnost, estetika, islamska kultura

Uvodne napomene

Djelo koje je pred vama predstavlja jednu od najznačajnijih poslanica Šejhul-ekbera Muhjiddina ibn Arebija. Kako sam Ibn Arebi navodi, ovo djelo je napisano 1205. godine u jednom danu, dok je boravio u iračkom gradu Mosulu. Djelo se sastoji od niza razmatranja o temi Božije Veličanstvenosti i Ljepote, što su najznačajnije dimenzije Božijih svojstava. Putem njih Ibn Arebi nas upoznaje sa svojim poimanjem Boga, Njegovih svojstava, Njegovog djelovanja i Njegovih manifestacija, a sve to posredstvom niza meditacija nad različitim kur'anskim ajetima. Zbog toga bi se ovo djelo moglo smatrati i jednim sažetim tematskim tefsirrom Kur'ana, kakva je poslanica *Miškātul-envār* (Niša svjetlosti), slavno djelo imama Gazalija. No, uz teološku ili, preciznije kazano, teozofsku dimenziju, ovo djelo također sadrži dimenziju koja se odnosi na jednu od osnovnih filozofskih disciplina, a to je estetika, jer su njegove glavne tema upravo dvije osnovne kategorije estetskog doživljaja – veličanstvenost i ljepota, pa je i iz tog razloga ono

veoma značajno. Također, oni koji su upoznati s Ibn Arebijevim djelima lahko mogu uočiti određenu sličnost između ove knjige i Ibn Arebijeovog magnum opusa *Dragulji poslaničke mudrosti* (*Fusus el-Hikem*). Naime, neke od tema koje su u potpunosti razrađene u *Fususu* prvi put srećemo u ovom djelu. Usto, ovo djelo je i svojevrsan priručnik duhovnim putnicima o tome kako da razumiju određena stanja i postaje, kakav odnos treba da imaju prema Kur'anu časnom i njegovom tekstu i sl. Sam tekst poslanice je umjesto na poglavlja podijeljen na *aluzije Veličanstvenosti* koje sadrže niz drugih aluzija i njihovu suprotnost u aluzijama Ljepote. Iz svih ovih razloga tekst ove poslanice je veoma zahtjevan a njegovo prevođenje iznimno teško, što zbog sažetosti samog teksta što zbog višeznačnosti aluzija koje su u njemu sadržane. Stoga, neophodno je bilo pri prijevodu teksta oslanjati se na razumijevanje Ibn Arebijeve misli izložene u drugim njegovim djelima. Nadam se da je na kraju rezultat bio zadovoljavajući i da će nam ovo djelo još više približiti misao i učenje Šejhul-ekbera.

Prijevod teksta poslanice *Kitābul-Dželāl vel-Džemāl*

*S Imenom Allaha Milostivog, Samilosnog
Snaga i moć su Njegovi*

Hvala pripada Allahu Uzvišenom, Njegova Veličanstvenost je dio manifestacije Njegove Ljepote. U Njegovoj Bliskosti On je blizak, u Njegovoj Uzvišenosti održavalac. Moć, divota, veličina i veličanstvenost pripadaju Njemu, Čija je Bit iznad bilo kakvog poređenja s drugim bitima. Njegova Bit je uzvišena nad bilo kakvim pokretom ili mirovanjem, nad svim nesvjesnostima i svjesnostima. Toliko je uzvišena da je ne može dostići bilo kakvo objašnjenje, izraz ili razumijevanje, toliko je veličanstvena da bi bila ograničena i opisana. Iznad bilo kakvog je fizičkog spuštanja ili uzdizanja, bilo kakvog opipljivog ustoličenja iznad bilo kakvog prijestolja, daleko od bilo kakve žurbe i pridobijanja nečega, a – kad bi se to nešto pridobilo – iznad bilo kakvog zadovoljstva nalaženja nečeg što bi nedostajalo. Upravo je toliko veličanstvena da bi bila opisana u detalje ili sažeto, da bi bila osnov za vjerovanje, da se mijenja s razlikovanjem između vjerovanja, da nalazi zadovoljstvo ili bol u djelovanju ili da bude opisana bilo čim osim svojstvom vječnošću.

Previše je veličanstvena da bi bila sastavljena ili podijeljena, da se bilo šta što se odnosi na tijela odnosi na Nju, da razumijevanje obuhvati suštinu Njezine stvarnosti, da bude takva kakvom bi je imaginacija opisala, da bude opažena u snu ili na javi.

Previše je veličanstvena da bi je vremena i mjesta zauzela, da se stalnost Njegove Biti mjeri prolazanjem mjeseci i godina, sa iznad i ispod, desno i lijevo, iza ili ispred. Previše je veličanstvena da bi poricanje i zbunjenost omeli Njezinu veličanstvenost. Previše je veličanstvena da bi bila dosegnuta razumom ili duhovnim praksama učitelja prosvjetljenja, tajnama arifa, ogromnim dometom prvaka vizije – jer je previše veličanstvena da bi bila pokrivena velovima i zastorima, i na taj način je ne može razumjeti ništa osim Njezine svjetlosti.

Previše je veličanstvena da bi postojala u obliku ljudskog bića ili da bi nešto izgubila s postojanjem pojedinačnih biti; da bi prihvatila strane uvjete koji pripadaju entitetima koje je stvorila ili da bi bila opisana odričnim uvjetima (iako to vjera potvrđuje); da bi bila mjesto manifestacija ili da bude poznata kao prošlo, sadašnje i buduće vrijeme.

Previše je veličanstvena da bi je čula opazila, da sumnja i zbunjenost utječu na Nju, da je upoređivanje i analogija dokuče, previše je veličanstvena za materijalnu klasifikaciju ili za bliskost čovjeka od znanja.

Previše je veličanstvena da bude treća od troje u zajedništvu.

Previše je iznad toga da ima sudruga ili roditelje, iznad svega je:

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ

... *I niko Mu ravan nije (Kur'an, 112: 4).*

Iznad toga da bilo šta prethodi Njezinom postojanju, iznad toga da joj budu pripisani udovi, ruke, prsti, stopala, iznad bilo čega što bi bilo s Njom u vječnosti.

Visoko je iznad smijeha i radosti radi pokajanja roba, iznad gnjeva, iznad navike i čuđenja, iznad promjene stanja, što je sve slučaj u ljudskom rodu.

Pa neka je slavljén On, Moćni u Svojoj Velićanstvenosti, Uzvišén u Svojoj Ljepoti.

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

Ništa i niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi (Kur'an, 42: 11).

U nastavku kažemo: pitanje *Dželala* i *Džemala*, Božije Velićanstvenosti i Božije Ljepote, privuklo je pažnju osvjedočitelja Istine, spoznavatelja Allaha, dž.š., među sufi-jama. Svaki od njih je govorio o njima sukladno njegovom stanju. Većina je, međutim, povezala stanje bliskosti s Ljepotom a stanje strahopoštovanja s Velićanstvenošću, a stvari ne stoje, u cjelini, onako kako su oni kazali.

Preciznije kazano, do određenog stepena stvari stoje baš onako kako su rekli – a to je da su Velićanstvenost i Ljepota zaista dva svojstva Allaha, dž.š., a strahopoštovanje i bliskost su dva svojstva ljudskih bića, te kad duše arifa osvjedоче Velićanstvenost, one osjećaju strahopoštovanje i sažimanje, dok kad osvjedоче Ljepotu, osjećaju bliskost i ushićenje. Budući da je to tako, arifi su izjednačili Velićanstvenost s Allahovom, dž.š., prevladavajućom silom, a Ljepotu s Njegovom milošću, oni su došli do ovog zaključka zbog onoga što su iskusili u njima samima.

Moja želja je, ako Allah da, da razjasnim stvarnosti ovog dvoga do stupnja do kojeg mi Allah omogući da ih razjasnim.

Prvo ću reći da je Allahova Velićanstvenost odnos koji dolazi od Njega ka Njemu i On nas je spriječio da imamo pravo znanje o Njoj. Ljepota je, međutim, odnos koji dolazi od Njega ka nama i ona je ono što nam daruje bilo koji vid znanja koji možemo imati o Njemu, kao i sva otkrojenja, kontemplacije i duhovna stanja. Za nas ona ima dva modaliteta: strahopoštovanje i bliskost. To je zbog toga što ova Ljepota ima uzvišeni i povezani aspekt. Uzvišeni aspekt se naziva Velićanstvom Ljepote i to je ono o čemu arifi pričaju i što im se pokazuje, iako oni vjeruju da govore o prvoj Velićanstvenosti koju smo spomenuli.

Za nas, Uzvišenost Ljepote se povezuje sa stanjem bliskosti, a bliži, povezani aspekt Ljepote se povezuje sa stanjem strahopoštovanja.

Kad se Velićanstvo Ljepote očituje nama, mi smo privučeni u bliskost. Da nije ovoga, mi bismo bili uništeni, jer ništa ne može nastaviti da postoji nasuprot Velićanstvenosti u stanju strahopoštovanja. Prema tome, Velićanstvenost u Njemu je suprotstavljena stanju bliskosti u nama kako bismo mogli zadržati ravnotežu u osvjedočanju i kako bismo mogli sačuvati svjesnost o onome što vidimo, radije negoli da padnemo u rasijani užas. Kad se Ljepota očituje nama ovdje – a Ljepota je otvaranje i dobrodošlica Istinitog (Hakk) prema nama, dok je Velićanstvenost nedostižno uzdizanje iznad nas – onda Njegova raširenost u Njegovoj Ljepoti je suprotstavljena sa našim stanjem strahopoštovanja.

Jer ako bi jedno širenje susrelo drugo, to bi vodilo neprihvatljivom ponašanju, a neprihvatljivo ponašanje u Božanskom Prisustvu je uzrok istjerivanja i otuđivanja. U vezi s ovim jedan od svjedoka istine koji je znao njenu vrijednost, rekao je: "Sjedni na sedžadu (*bisat*) i čuvaj se drskosti (*inbisat*)."

Allahova Velićanstvenost djeluje na nas sprečavajući naše neprihvatljivo ponašanje u Božanskom Prisustvu, a isto to čini naše strahopoštovanje prema Njegovoj Ljepoti pri Njezinom širenju prema nama.

Tako, ono što je bilo otkriveno našim prijateljima istina je. Njihov sud – da ih sama Velićanstvenost zatvara i umanjuje a da ih Ljepota otvara i proširuje – pogrešan je. Sve dok je božansko otkrojenje istina, ostalo je nevažno. Ali, Velićanstvenost i Ljepota, u svojoj biti, onakve su kakvim smo ih opisali. Znaj da Kur'an obuhvata Ljepotu i Velićanstvenost Ljepote.

A glede Apsolutne Veličanstvenosti, nijedno stvoreno biće ne posjeduje bilo kakvo sredstvo za dolazak do Nje ili za Njezino osvjedočenje. Istiniti je to izdvojio za Sebe. To je prisustvo u kojem Istiniti vidi Samog Sebe Onakvim kakav je. Kad bismo mi posjedovali sredstvo za dolazak do Nje, onda bismo posjedovali sveobuhvatno znanje o Allahu, dž.š., i o svemu što je s Njim, a to je nemoguće.

I znaj, brate, s obzirom na to da Allah Uzvišeni ima dvije stvarnosti, opisao je Sebe sa dvije Ruke.¹ A nas zna kao dva *pregršta*; ovo pravilo se odnosi na cijelo postojanje: nema ničega u postojanju a da ne sadrži svoju nadopunjujuću suprotnost.

Od svih ovih suprotstavljenosti, nas ovdje posebno zanima ono što se odnosi na Božiju Veličanstvenost i Božiju Ljepotu (a pod Veličanstvenošću ovdje podrazumijevamo Veličanstvenost Ljepote, kako je prethodno spomenuto).

Nijedan ajet niti *kudsi hadis*² prenesen od Allaha Uzvišenog ne sadrži ništa što se odnosi na Veličanstvenost a da mu nije pridruženo nešto od Ljepote da bi mu bilo suprotnost. Ovo isto nalazimo u svim objavljenim knjigama i u svemu drugome.

Naprimjer, kad god ajet u Kur'anu govori o milosti, ima blizanca koji govori o kazni da bi ajet doveo u ravnotežu. Tako On Sebe naziva:

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ

Onaj koji grijehe oprašta i prima pokajanje, a nasuprot tome je to što Sebe naziva i Onim koji strašno kažnjava (Kur'an, 40: 3). Nasuprot Njegovom govoru:

نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ

Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj koji prašta i da sam milostiv, stoji: ali i da je kazna Moja, doista, bolna kazna (Kur'an, 15: 49-50). Njegov govor:

وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ

A drugovi desne strane – kako su sretni drugovi desne strane! Među lotosovim drvećem bez bodlji (Kur'an, 56: 27-28); stoji uporedo sa:

وَأَصْحَابُ الشَّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشَّمَالِ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ

A drugovi lijeve strane – kako su jadni drugovi lijeve strane! U pržećem vjetru i ključaloj vodi (Kur'an, 56: 41-42). Lica će Tog dana biti blistava (Kur'an, 75: 22); uravnoteženo je sa:

وَوُجُوهُ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ

I lica će Tog dana biti smrknuta (Kur'an, 75: 24).

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهُ

Na Dan kad pobijele lica (Kur'an, 3: 106); uravnoteženo je sa:

وَتَسْوَدُّ وُجُوهُ

...i pocrne lica (Kur'an, 3: 106).

وَوُجُوهُ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ

¹ Šta te je spriječilo da padneš na sedždu onom šta sam stvorio sa dvije ruke Svoje? (Kur'an, 38: 75). Ne, obje ruke Njegove su otvorene, On udjeljuje koliko hoće! (Kur'an, 5: 64). U islamskoj teologiji i teozofiji najčešće se dvije ruke smatraju atributima Božije Veličanstvenosti i Ljepote.

² Kudsi hadisi su predaje čiji je sadržaj objava od Boga ali prenesena riječima Božijeg Poslanika, za razliku od Kur'ana čiji je i sadržaj isključivo Božiji govor.

Lica će Tog dana biti ponižena, izmorena, napaćena (Kur'an, 88: 2-3); uravnoteženo je sa:

وَجُوهٌ يُّومئِذٍ نَّاعِمَةٌ لِّسَعِيهَا رَاضِيَةٌ

Lica će Tog dana biti radosna, trudom svojim zadovoljna (Kur'an, 88: 8-9).

وَجُوهٌ يُّومئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ضَّاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ

Lica će Tog dana biti svijetla, nasmijana, radosna (Kur'an, 80: 38-39) uravnoteženo je sa:

وَوَجُوهٌ يُّومئِذٍ عَلَيَّهَا غَبْرَةٌ تَرَهُفُهَا فَتَرَةٌ

I bit će lica Tog dana – na njima prašina, pokrit će ih tama (Kur'an, 80: 40-41).

Budeš li slijedio ovu nit u Kur'anu, vidjet ćeš da svi ajeti prate ovaj obrazac. A sve radi dva posmatrača od Boga zadužena (dva meleka koji bilježe dobra i loša djela)³ spomenuta u Njegovim riječima:

كُلًّا نُّمِدُّ هَهُوَاءَ وَهَهُوَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ

Svima njima, bili ovi (koji traže ovaj svijet) ili oni (koji traže vječni svijet), Mi pružamo dara od tvog Gospodara... (Kur'an, 17: 20);

فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا

Pa je nadahnu da znade šta zlo joj je a šta dobro je (Kur'an, 91: 8); Njegov govor za iskrenog darovatelja:

فَسَنِّيئِرُهُ لِلْيُسْرَى

Njemu ćemo Mi činjenje dobrih djela olakšati! (Kur'an, 92: 7); koju uravnotežuje sa Svojim govorom koji se odnosi na lažljivog jasnika:

فَسَنِّيئِرُهُ لِلْعُسْرَى

Njemu ćemo olakšati put ka Džehennemu (Kur'an, 92: 10).

Stoga znaj, ajeti o Božijoj Veličanstvenosti i Ljepoti također su raspoređeni na ovaj način u Knjizi. Volio bih spomenuti nekoliko ovih ajeta i razmotriti ih na način aluzije (*išareta*), nagovještaja i indikacija prema onome što pažljivo razumijevanje može dosegnuti u potrazi za ovim značenjima, s obzirom na to da su uzvišena iznad ljudske zbunjenosti i životinjskih žudnji. Da nas Allah, dž.š., pomogne Svojom zaštitom od grijeha i pogreške u riječima i djelima. Sa Njegovom moći, Amin!

Upotrebljavat ćemo riječ *aluzije* umjesto *sekcija* ili *poglavlje* i započet ćemo ajetom Veličanstvenosti prateći ga odgovarajućim ajetom Ljepote, ako Bog da. Može se desiti da jedan ajet ima dva aspekta – aspekt Veličanstvenosti i aspekt Ljepote. Ako je tako, onda ćemo ga, ako Bog da, navesti u oba slučaja, po Veličanstvenosti i po Ljepoti, jer sadrži svoju suprotstavljenu poziciju.

³ Koji su spomenuti u 17. i 18. ajetu sure *Kaf*.

Aluzije veličanstvenosti

Allah Uzvišeni je rekao:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

Ništa nije kao On (Kur'an, 42: 11).

Ovaj ajet sadrži nadopunjujuću suprotnost. A također je suprotstavljen u cijelosti Njegovim izriječkom:

وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

On (sve) čuje i (sve) vidi (Kur'an, 42: 11);

i hadisom Božijeg Poslanika, a.s.: "Allah je stvorio Adema prema Svom obličju."⁴

Pa znaj, o ti koji si potonuo u more kontemplacije, da u čitanju Veličanstvenosti, sličnost na koju se odnosi *Ništa nije kao On...* bukvalna je sličnost. Čitanje Ljepote odnosi se na figurativnu sličnost. Prema Veličanstvenosti ovaj ajet negira bilo kakvu sličnost (između Stvoritelja i stvorenja) koja bi se zasnivala na udjelu u suštinskim svojstvima. Veliki oceani se ovdje kriju. Naprimjer, ako su dvije stvari jednake, njihova jednakost nije uvjetovana savršenstvom obje, njihovim pozitivnostima ili bilo čime sličnim: ona može postojati samo kad se radi o suštinskim svojstvima, samo se na taj način mogu smatrati jednakima jedna drugoj. Glede tih svojstava, ona mogu odgovarati ili biti suprotstavljena jedno drugom. Na taj način dva čovjeka dijele jedno suštinsko svojstvo, iako jedan od njih može biti slab, nemoćan, nezalica, gluh i slijep, dok drugi može biti snažan, vrijedan, učen i u mogućnosti da sluša, govori i gleda, ali oni su ujedinjeni jednom definicijom – da su smrtno racionalne životinje. S obzirom na to da je tako, tako je i nagoviješteno, te shvati!

Prema tome, može postojati dijeljenje i jednakost u svojstvima a da to ne rezultira *sličnošću*. Stvarnost nečega uistinu potječe iz njegovih suštinskih osobina, ali one su raznolike. Druga stvar može imati udjela u nečemu od njih a da prva stvar njoj ne bude slična u svakom pogledu. Naprimjer, definicija *životinje* primjenjuje se na ljudska bića i na divlje zvijeri, ali čovjek nije nalik konju, jer jedan od uvjeta sličnosti jest dijeljenje svih esencijalnih osobina, a to se ne može desiti osim u slučaju dva pripadnika iste vrste.

Vrsta sličnosti ovdje opisana zove se *inteligibilna (aklijjab)*. Hajde da je definiramo kao savršenu i potpunu jednakost. Postoji, također, i djelimična jednakost, koja se pojavljuje kad postoji dijeljenje pojedinih suštinskih osobina.

Ovdje sličnost postoji u mjeri dijeljenja (suštinskih osobina), poslije te tačke počinje različitost.

Stvarnost odbija da prihvati jednakost zasnovanu na sporednim, pridružnim atributima, oni ne pripadaju stvarnosti suštine kojoj se pripisuju, nego su kao akcidenti čak i kad su fiksni, a njihovo nepostojanje se smatra nezamislivim.

U takvim slučajevima znak jednakosti se može staviti samo između dva atributa, ne između dva entiteta u kojima ova dva usporediva atributa opstojе. Naprimjer, neko može reći da su dva arifa jednaka konceptualno ili u stvarnosti, ali ako su oni istinski jednaka, to će biti zbog nekog drugog razloga (ne samo zbog spoznaje).

Sekundarni atributi uzimaju identitet iz individualnosti onoga u kome opstojе. Njihov identitet je ovisan, isto kao što u filozofiji mjesto prikladno za uvjetovani događaj

⁴ Hadis bilježe Buharija, Muslim i Ibn Hanbel.

zavisi od mjesta koje je okupirano njegovim sastavom i po opsegu je njegovog sastava, jer uvjetovanost događaja je položena u samom njegovom sastavu.

Sve ovo pokazuje da nema dijeljenja esencijalnih atributa između nas i Stvoritelja, bilo potpuno bilo djelimično. U vezi s ovim, iz perspektive zbilje, sličnost između Njega i nas je negirana. Nemoj se obmanjivati da On opisuje tebe kao što opisuje Samog Sebe – kao Onog koji zna, Onog koji ima volju i tako dalje. Zvijeri među životinjama su opisane kao one koje čuju, vide a također imaju i volju. Stoga shvati!

Ljepota. U istom ajetu On kaže: *Ništa nije kao On...* (*Kur'an*, 42:11). To je prema Ljepoti figurativno uspoređivanje, kao kad ljudi kažu “Zejd je kao lav”. U ovom ajetu “ke” ima smisao prijedloga (u značenju “kao”) umjesto da se čita kao dio složene riječi *ke-mislibi* (u arapskom jeziku). U tom slučaju ajet bi se čitao: “Ništa nije slično Njegovoj sličnosti.”

Sa ovim se Istiniti spušta na postaju otvorenosti, a svojstvo Ljepote se spušta na srca arifa. U ovakvom čitanju Allah negira da je učinio išta sličnim njima (arifima) u Njegovom cijelom stvaranju – isto kao što u Svojoj Veličanstvenosti On negira da stvoreno ima bilo kakvu sličnost s Njim.

U ovom čitanju On naznačuje superiornost ljudskog bića nad svim stvorenjima i nad svime što postoji. Stoga stvarnost ljudskog bića nije vezana za jednu oblast. Allah, dž.š., ga je opskrbio svojstvima potpunosti i savršenstva, preplavio ga Svojom milošću i dao mu u posjed ključeve Božijih imena. Iz ove figurativne sličnosti (čovjeka i Boga) čovječanstvu proizlazi namjesništvo nad stvorenim svijetom, putem nje oba su svijeta poduprta, putem nje su duhovi pokoreni. O tome je Allah, dž.š., rekao:

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

I potčinio je za vas šta je u nebesima i šta je na Zemlji; sve je od Njega. (Kur'an, 45: 13).

Ovo čitanje naznačuje božansko širenje. U trenutku kad se božansko širenje manifestira u srcu svjedoka istine, njegovo stanje uzima smisao prethodnog čitanja prema Veličanstvenosti, a kad se Veličanstvenost ajeta manifestira u njegovom srcu, njegovo stanje trenutačno uzima smisao ajeta prema Ljepoti. Na ovaj način se odvijaju stvari pri svakom očitovanju, kako smo pokazali. Čitanje ovog ajeta o Veličanstvenosti potvrđuje dužnosti i poriče sličnost i jednakost s Allahom, dž.š., čitanje o Ljepoti je u skladu sa zanosom i poriče jedino sudruga Njemu. Tako da Veličanstvenost potvrđuje svetost Istine, dok Ljepota potvrđuje uzvišeni položaj roba. Ponovo, kad On u vezi sa stvarnošću Njegove Veličanstvenosti kaže: *Ništa nije kao On*, protuteža se nalazi u stvarnostima Njegove Božanstvenosti. Jer poslije njegove tvrdnje njena suprotnost se uzdiže: spuštanje Istinitog na postaju sličnosti sa: *On sve čuje i On sve vidi*. Stoga razumi ovu aluziju! Rob, sa svojim svojstvima nastavlja postojati samo zbog toga što Allah, dž.š., nastavlja postojati. Čak i kad je rob obdaren svojstvima savršenstva određenih od očitovanja Božijeg Gospodarstva (*rabbaniija*) u robovanju ljudskom, i kad su osobine savršenstva sačuvane s Allahovim aktivnim obdržavanjem, ovaj slučaj ostaje isti.

Zbog toga onaj koji je svjedok istine u zanosu je, obuzet nesalomljivom kontemplacijom, jer on je u prisustvu protuteže (*takabul*). I onaj koji putem Allahovog stalnog održavanja njegovog bića nije svjedok također je u zanosu; on je zastrt zavidljivošću, jer on je s Allahom, djeluje nad univerzumom na način Njegove *sličnosti* (*tamasul*). Ovo je stanje stanovnika Dženneta, koji će u Džennetu, s Božijim dopuštenjem, reći za ono što žele “budi!” i ono će biti. Stoga svjedok istine vidi da

dolazak u postojanje željene stvari je to što stvar dolazi od esencije izgovorene riječi, a ne od samog izgovaranja. Onaj koji nije svjedok istine vidi stvar kako dolazi u postojanje od samog izgovaranja, jer se to desilo posredstvom njega. Oboje su sjeđinjeni u poricanju da moć dolazi od njih samih. Ovo dobro shvati!

Aluzije veličanstvenosti

Allah Uzvišeni je rekao:

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ

Pogledi do Njega ne mogu doprijeti. (Kur'an, 6: 103)

Ovo sadrži svoju suprotnost u sljedećem:

Poslanik, s.a.v.a., je bio upitan: "Da li si vidio svoga Gospodara?", na šta je on odgovorio: "On je Svjetlost (Nur). Kako da ga vidim? Zastor Moći je bio spušten; nikad nije podignut. On je suviše Uzvišen da bi se oči zaustavile na Njemu."⁵ Prema tome, u njihovom kontempliranju Njega oči su u stanju zbunjenosti i nemogućnosti i njihova vizija nije njihova. Kao što je Siddik [Ebu Bekr] rekao: "Nemogućnost dostizanja percepcije je sama po sebi percepcija."⁶

Aluzija: oči ne opažaju zrak, zato što su one uronjene u njega; ko god drži nešto stegnuto u svojoj šaci, ne opaža tu stvar.

Aluzija: oko želi opaziti boju vode, ali je sadržina čaše besprijeckorno čista. Oko ne opaža ovu boju, jer da opaža bilo bi ograničeno, voda podsjeća na samu viziju po svojoj čistoći. Percepcija ne opaža sebe, jer je u samoj sebi dok opaža vodu. Ovo je vizija viđenog.

Aluzija: kad oko pogleda u objekt uglačane površine i vidi oblik na njemu, njegova percepcija oblika je jednaka percipiranju izglačanog tijela. Ako stremi da razlikuje ono što odgovara obliku i da odvoji oblik u ogledalu od ogledala, bit će u nemogućnosti da to uradi. Ogledalo se ne može obuhvatiti (vizijom). Ako pitaš oko šta je vidjelo, ono ne može reći: "Vidio sam ogledalo", jer se ogledalo ne može obuhvatiti i ništa se o tome ne može reći. A ako neko tvrdi suprotno, on je nezalica i nema pravo razumijevanje svoga posmatranja. Ali ako on kaže "vidio sam...", te opiše oblik ili oblike koje je vidio, onda je rekao istinu.

Ove stvari su slobodne od obuhvatanja oka i uprkos činjenici da su i one same stvarne, pa razumi – ali ih oko može opaziti a da ih ne obuhvati. Njihovo pretapanje oblika (reflektiranih u njima) od njihove je suštine: ogledalo nikad ne može biti rastavljeno od forme odražene u viziji bilo kojeg gledaoca. Takva je i tvoja vizija, stoga potvrdi za sebe ovo što smo kazali. Znaj da Allah Uzvišeni ne može biti obuhvaćen nijednim okom niti razumom. Ipak Ga tupa spekulacija odmjerava i definira, a slaba imaginacija Mu određuje oblik i sličnost. Ponekad inteligentni ljudi, nakon što dođu do zaključka da je On slobodan od bilo čega kakvim su Ga zamišljali i spekulirali o Njemu, mogu pasti pod prevlast imaginacije i indirektno reći o Njemu nešto što mu ne priliči. A Allah, dž.š., je rekao:

وَأَمَّا يَنْزِعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ

A ako te potakne podsticaj od šejtana, tad zatraži zaštitu kod Allaha (Kur'an, 7: 200).

⁵ Ovaj hadis je veoma sličan hadisu koji nalazimo u Muslimovoj zbirci hadisa o poglavlju o imanu, hadisi pod brojem 341 i 342.

⁶ Predaja se nalazi u djelu *Kitab ul-Luma* od Ebu Nasra Saradža.

A to je da se vrate čvrstom dokazu koji im je intelekt dao – da je Allah iznad svega toga.

Ljepota. Ljepota odgovara ovoj Veličanstvenosti kao u Njegovom govoru:

وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ

Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati (Kur'an, 75: 22-23).

Ovdje se Allah, neka je slavljen On, otkriva nama u Svojoj Ljepoti kako bismo Ga mogli vidjeti našim očima, gledajući u Njega. Na ovo, također, upućuje predaja od Božijeg Poslanika, s.a.v.a.: “Vidjet ćete svoga Gospodara na Danu proživljenja kao što vidite puni Mjesec u noći, ili kao što vidite Sunce u podne na čistome nebu, i vaše gledanje Njega neće vam nauditi.”⁷

Također, Allah Uzvišeni o stanovnicima Džehennema kaže:

كَأَلَّا إِتْنَهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَّحْجُوبُونَ

Zaista će oni od Gospodara svoga Tog dana biti zaklonjeni (Kur'an, 83: 15).

U arapskom jeziku kad je riječ *nazara* (pogledati) dolazi s prijedlogom *ilā*, može jedino značiti da se pogleda (nešto) očima. A kad je popraćena sa *fi*, to znači promatrati, umno i intelektualno, a kad je popraćena sa *hi*, tad znači paziti sa saosjećanjem; drugi prijedlozi označavaju susret, borbu ili odgađanje. Također, oči su jedan od obilježja lica, dok intelekt to nije. Što znači da gledanje spomenuto u ovom ajetu mora biti gledanje očima.

Allahove, dž.š., riječi:

لَنْ تَرَانِي

Ne možeš Me vidjeti! (Kur'an, 7: 143), upućene Musau, a.s., bile su odluka koja se odnosila na stanje koje se može razabrati iz samog Musaovog, a.s., traženja da vidi svog Gospodara. Nećemo o tome diskutirati ovdje. Ipak Allah, dž.š., učinio je viziju Sebe dozvoljenu planini, koja se razdijelila na čestice, dok je Musa, a.s., pao u nesvijest.⁸ Percepcija sad više ne dovodi do gubljenja svijesti. Posebna konstitucija nije jedan od njenih uvjeta (niti je to bio uvjet ovdje) – njen jedini uvjet je da ima nešto u čemu će da opstoji, jer je neopipljiva. Onesvješćivanje, zapravo, postoji zahvaljujući teškoj i gustoj konstituciji. Kad se Musa, a.s., osvijestio, slavio je Allaha, dž.š. Njegovo slavljenje ne bi imalo smisla, kad se pridigao iz ovog stanja, da mu nije dat neki oblik kontemplacije. Tako da ga je razumijevanje vodilo ka pokajanju zbog uvjeta koji su mu bili nametnuti od njegove konstitucije. Potom je on u vezi sa sobom priznao:

وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

Ja sam prvi od vjernika (Kur'an, 7: 143), zbog onoga što je vidio u svom onesvješćivanju, jer vjera ne zauzima oblik bez vizije, u kojoj god oblasti da se nalazi.

U vezi s ovim Poslanik, s.a.v.a., upitao je Harisa: “Šta je zbilja tvoje vjere?”, na šta je on odgovorio: “Kao da gledam na Prijestolje moga Gospodara iz daljine...”, pa sve do kraja hadisa.⁹

On je potvrdio viđenje u bilo kojoj oblasti, pa iz tog razloga zbilja njegove vjere je bila čvrsta. Poslanik, s.a.v.a., je dao do znanja da u ovom slučaju Haris posjeduje istinsko ozbiljenje i nešto više: potvrđenu vjeru. Jer nema svrhe vjerovati u neviđeno osim ako je to neviđeno povezano s vizijom. U ovo nema sumnje.

⁷ Hadis prenose Buharija, Muslim, Tirmizi i Ibn Madže.

⁸ Cijeli ovaj događaj je opisan u 143. ajetu sure *El-Araf*.

⁹ Hadis prenosi Hakim.

Kao *prvi od vjernika*, Musa, a.s., je bio, u nekom smislu, prvi koji je vidio Allaha, dž.š., očima. Ovaj stupanj može se odnositi ili na stanje doživljaja ili na postaju bića. Ako je govorio iz svoje postaje, Musa, a.s., je bio zaista prva osoba koja je vidjela Allaha, dž.š. A ako je govorio iz svoga stanja, može biti da su Njega i drugi vidjeli, ali čin *prvotnosti* je rezerviran za stanje Musaa, a.s., sa samim usavršavanjem ovog događaja (radije negoli da je posrijedi historijska prednost). Ovakvo što, kad se govori o događajima, često je u upotrebi. Ako te, u tvojoj kontemplaciji, Istiniti otvori ka ovom ajetu, budi zadovoljan sa:

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ

Pogledi do Njega ne mogu doprijeti (Kur'an, 6: 103).

A ako ne budeš, onda ćeš biti upropašten, kako sam ti rekao. Stoga se čuvaj pretpostavki! Učini da strahopoštovanje bude sa tobom stalno i ono će te uistinu štititi. Stoga znaj da je Allah Onaj koji upućuje. Slava Njemu!

Aluzije veličanstvenosti

Allah Uzvišeni je rekao:

وَأَخْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا

On zna broj svega što postoji (Kur'an, 72: 28).

Ovo je aluzija sveobuhvatnog božanskog znanja svih imena postojećih stvari, bilo da su one postojale u prošlosti, da postoje u sadašnjosti ili da će postojati u budućnosti. Ovaj ajet se odnosi posebno na stvarno biće koje jest, bilo je ili će biti. Ova je veza određenija od one date u Njegovom govoru:

وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا

Allah znanjem Svojim sve obuhvata (Kur'an, 65: 12), što znači sve nužne, sve moguće i sve nemoguće stvari. Dok pojedini teolozi neće koristiti pojam *stvar* ni za šta osim za postojeći entitet, ovo nas ne treba brinuti. Allah, dž.š., sigurno obuhvata sve stvari znanjem i On zasigurno zna nemoguće. Oni koji vole ovakvu terminologiju ograničavaju *obuhvaćajuće znanje* u ovom ajetu na entitete koji u stvarnosti postoje, a nemaju dokaza za to osim ličnog umišljanja.

Ovdje riječi *sveobuhvaćajuće znanje* imaju opće značenje, dok *On zna broj svega* zahtijeva ograničenost u stvari koja je izbrojana. *Sveobuhvaćajuće znanje* je onda poseban izraz za vezu između znanja i njegovih beskrajnih objekata.

Može biti da je značenje *izbrojati* u ovom ajetu u velikoj mjeri podudarno s onim *obuhvatiti*, ali značenje nije isto u slučaju budućih događaja. Oni su beskrajni (a ipak izbrojani), kako smo rekli. Jer dok su stvari koje Allah, dž.š., želi beskrajne, On zna više od onog što želi i ono što On zna nije jednako onome što On želi. Beskrajnost znanja nije *izbrojana* jer ona to ne može biti, brojanje bi u tom slučaju moralo uključiti i samo brojanje. A *nemoguće* uopće nema nikakvog kvantiteta da bi se brojanje moglo primijeniti na njega. Samo ga znanje može obuhvatiti: to jest, to je osobina Allahovog, dž.š., znanja stvari u svim aspektima.

Pošto Istiniti zna broj svega i ti si od onih stvari koje su izbrojane, Njegova zaštita i promatranje tebe slijede. Kad se kontemplacija uzdigne od ovog ajeta

ka Njemu, ona luta izgubljena u Veličanstvenosti Istine, zadivljena nadahnućima, pronicanjima, bljeskovima, mirisima i značenjima božanskog i svime što dolazi u njemu i od njega.

Stoga, kad ova kontemplacija postane realnost za tebe, Istiniti otvara ajet koji ću spomenuti, a koji se tiče Ljepote ove Veličanstvenosti. I onda zajedno s bilo kojom bliskošću koju tamo poželiš, On očituje Sebe u Veličanstvenosti ovog ajeta, koji začuđuje i savlađuje onoga koji kontemplira. Stoga razumi!

Ljepota. Allah Uzvišeni je rekao:

وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِثَّةِ آلَافٍ أَوْ يُزِيدُونَ

I poslamo ga stotini hiljada ljudi ili više (Kur'an, 37: 147).

Ovaj ajet je došao s veznikom *ili* koji se odnosi na neizvjesnost, a to je nemoguće za Allaha Uzvišenog. Kad se Istiniti spustio u Svojoj Ljepoti u ovom ajetu, to je bilo u širenju Ljubavi prema nama. Nesigurnost je naše svojstvo, pa upotreba veznika *ili* uspostavlja jednu vrstu veze s robom. Ako je rob nezalica, on će *prilagoditi* svoga Gospodara sebi i okarakterizirati Ga svojstvom nesigurnosti i na taj način će učiniti grešku.

A ako je on od onih koji potvrđuju istinu, on će se prikloniti Božijem iskazu: *On zna broj svega što postoji* (Kur'an, 72: 28) i držati se te tajne, a povezat će ovu nesigurnost s uobičajenim ljudskim načinom gledanja na stvari koje je u skladu s uobičajenim izražavanjem među Arapima kad opisuju opću ideju *mnoštva*. Nesigurnost se odnosi na stvorenje, uprkos njegovoj želji da izbroji tačne brojeve i, iz druge perspektive, njegova želja je da proglasi sebe slobodnim od ograničenja kao što je takvim proglasilo svoga Stvoritelja.

Neka čitalac razumije da ovaj ajet izražava opću ideju *mnoštva*, a ne određuje pojedinačan broj. Iako brojevi nisu odsutni iz samog ajeta, ipak Govornikova namjera ovdje nije da označi neki poseban broj, namjera je da se označi mnoštvo.

Ovaj frazeološki oblik bio je u upotrebi među onima kojima je Allah, dž.š., spustio Svoju objavu, i kad su ga upotrebljavali, oni sigurno nisu smatrali da se njime mora obilježavati neki poseban broj.

A kad rob osvjedoči namjeru izražavanja mnoštva ovdje, on će otkriti precizno nabrajanje svega onoga što je znao od trenutka kad je došao u postojanje do njegovog sadašnjeg trenutka, i ono što će biti, do beskraj!

U stvari, neki učenjaci teologije se ne slažu sa nama u vezi s pitanjem da li se znanje može vezati za dva ili više objekata istovremeno. Neki od njih drže da je ovo nemoguće, oni koji to odobravaju uključujući i Imama Ebu Amra el-Silafija, rahimehullah, koji se nije razišao s nama u ovom pitanju. A glede tvrdnje El-Isfara'inija [Ebu Ishaka] da srce ne može nositi više od jednog znanja u jednom trenu, može biti da je aludirao na naš stav. U okviru te tvrdnje nalaze se znanje, principi djelovanja koji uzimaju oblik od znanja i njihovo usavršavanje, a također i nagovještaj ovoga što smo rekli.

Što se nas tiče, naš govor se odnosi samo na učitelje zbilje i posjednike tajni odabranih među ljudima i Allaha Uzvišenog. No, htjeli smo uspostaviti poveznicu s nekim izrekama formalista kako bismo donijeli olakšanje srcima koja su zalutala s ovog puta u pogledu ovih zbilja. Stoga znaj to! Allah govori istinu i On pokazuje put.

Aluzije veličanstvenosti

Allah Uzvišeni je rekao:

وَالْهُكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ

A vaš Bog – jedan je Bog! (Kur'an, 2: 163)

Ovo, također, sadrži vlastitu protutežu i suprotnost. To je tvrdnja koja se primjenjuje na sve što se obožava i čemu se robuje.

Aluzija: ovo je tajna Allahove, dž.š., božanstvenosti. Da nije onoga što svaki obožavatelj nalazi u objektu svog obožavanja – to jest, u njegovom činu obožavanja toga objekta – on ga ne bi ni obožavao. Ako bi idolopoklonici našli snagu u nedvosmislenosti ove izjave, oni bi kazali da kad Allah, dž.š., Koji zavodi, zavede, On, ustvari, zavede odnose između Božanstvenosti i onoga koji nema boga, dok obožavalac idola samo je rob pojedinačnog objekta obožavanja, a tajna tog obožavanja i božanstvenosti sama po sebi pripada Allahu Uzvišenom, to je srž Njegovog iskaza:

وَالْهُكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

A vaš Bog – jedan je Bog! Nema boga osim Njega (Kur'an, 2: 163).

Tako da ovaj iskaz potvrđuje suštinski oblik stvari koje su odbačene u istinskoj praksi. Ljudi prihvataju idole samo zbog odnosa s božanskim koji ustanovljuju njihovim oblikovanjem, podizanjem, postavljanjem i podređivanjem svojih potrebe njima. Stoga razumi: ovo je izvanredna tajna.

Aluzija: sudrug koji nema postojanje se poriče; zbog toga ništa nije poreknuto. Sudrug je postulat, a ne postojanje, postulati su pripisivanja, a pripisivanja nemaju stvarnosti. Negiranje sudruga Allahu, dž.š., je potvrđivanje Božije Jedinosti (*al-vahdānijjah*).

Potvrđivanje Jedinosti konačno dolazi u postojanje kad negiranje sudruga konačno dođe do nepostojanja. Ovo razumi!

Aluzija: Allahova Jednoća se očituje u božanskom ustoličenju na ljudskom prijestolju. Ovo je suprotno od Milostivog ustoličenja. Božansko ustoličenje je u centru kruga, u skladu s kudsī hadisom:

“Ne obuhvata Me ni Moja zemlja ni Moja nebesa, ali Me obuhvata srce Mojeg roba, vjernika.”¹⁰

Dok je Milostivo ustoličenje ono koje obuhvata krug, prema Njegovom ajetu:

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

Milostivi, koji se nad Aršom uzdigao (Kur'an, 20: 5).

Prijestolje univerzuma u ustoličavanju Milostivog ima visoki čin Istine za ljudsko ustoličavanje, dok ljudsko srce u božanskom ustoličavanju ima visoki čin Istine za ustoličenje Milostivog.

Kad se Jedinostvenost očituje, onaj koji osvjedočuje ne vidi ništa osim samog sebe. Bilo da se razvio do postaje vlastite jedinstvenosti ili da je na nekoj drugoj postaji – isto je. Ako je na postaji svoje jedinstvenosti, on je u položaju umnožavanja jedinstva s jedinstvom, što jedino može proizvesti jedinstvo. Kao u aritmetici, ako pomnožiš jedan sa jedan, rezultat će biti jedan. A ako je posmatrač na drugoj postaji osim postaje jedinstvenosti, on je u poziciji onog koji množi jedan sa dva: on ne može proizvesti

¹⁰ Hadis prenosi Hakim.

ništa drugo osim dva. Ovo je slučaj sa svim brojevima ako s njima postupimo na isti način: ako pomnožiš jedan sa petnaest, rezultat je petnaest; ako pomnožiš jedan sa 155, tvoj rezultat će biti onaj broj s kojim si pomnožio jedinstvo, znači 155. Shvati ovo!

Ljepota. Što se tiče Ljepote koja odgovara ovoj Veličanstvenosti, Uzvišeni kaže:

قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ

Reci: "Zovite: Allah, ili zovite: Milostivi, a kako god Ga budete zvali, Njegova su imena najljepša." (Kur'an, 17: 110)

Istiniti se ovdje spušta u Njegovoj Ljepoti, u širenju prema nama, sa Svojom milošću. U ovom imenu, Milostivi, On se ustoličio na Prijestolju univerzuma. Ovo je opće Božije znanje koje spoznavatelji Allaha, dž.š., na kraju dostižu i u kojem se osvjedočitelji istine otvaraju i proširuju, dok ih odgovarajuća Veličanstvenost zatvara i sažima – to je:

وَاللَّهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ

A vaš Bog – jedan je Bog! (Kur'an, 2: 163)

Gdje ime Allah sakuplja sve stvari zajedno, ime Milostivi (*Er-Rahman*) sakuplja zajedno sve stvarnosti univerzuma i ono što one sadrže. Iz toga je izveden izraz *rahmān ed-dunjā vel-ābirah* – Milostivi ovog i onog svijeta. Zbog toga je ljudima rečeno:

قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ

Reci: "Zovite: Allah, ili zovite: Milostivi, a kako god Ga budete zvali, Njegova su imena najljepša." (Kur'an, 17: 110)

Molitve (dove) ljudi su samo ono što ih povezuje s onim od čega imaju koristi, sukladno stupnju njihovog znanja o Bogu. Ako je molitva u ime Milostivog, to ime uključuje sva lijepa imena osim imena Allah. Njegova su imena najljepša, Milostivi, i sve ono što ime Allah sadrži. Kad dozivaš imenom Allah, ti ustvari moliš Njega Milostivog posebno, dok kad dozivaš Milostivog, to ime od kojeg tražiš stvarni je cilj tvoje molitve. Prema tome utopljenik zove *Spasioče*, gladan čovjek *Opskrbitelju*, grešnik *O Ti koji sve opraštaš! O Ti koji najviše praštaš!* Tako je sa svim imenima. Stoga razumi ovo na šta smo ti ukazali! To su velika i korisna vrata.

Aluzije veličanstvenosti

Allah Uzvišeni je rekao:

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ

On neće biti pitan za ono što radi... (Kur'an, 21: 23)

Ovaj ajet je povezan s nezaustavljivom silom, sa ravni Allahove, dž.š., transcendentne moći i uspostavljanja božanstvenog suvereniteta nad svijetom. Kad ovi atributi budu uspostavljeni u srcu roba, nemoguće je za njega da traži razlog događajima ili da uputi bilo kakav prigovor zbog njih.

Aluzija: neko ko zna šta je u njemu samom ne pita sebe, osim ako je pitalac uspostavljen od onoga koji postavlja pitanje, i tako dolazi do samog pitanja. Pošto je to

slučaj: *On neće biti pitan za ono što radi...* jer (pitalac, upitani i svrha samog pitanja) nije ništa drugo do Allah, dž.š., Njegova Svojstva i Njegova djela. Ovo značenje je dato kao odgovor u opomeni unutar istog ajeta, gdje On kaže:

وَهُمْ يُسْأَلُونَ

...a oni će biti pitani (Kur'an, 21: 23).

Stvarnost je ovdje jedinstvena i djelimična. Allah, dž.š., je Onaj koji ih pita o Njegovom djelu nad njima i o onome šta se očitovalo putem njih, a oni ne mogu odgovoriti osim posredstvom Njegovog djela u njima. Stoga shvati: namjeravao sam biti kratak zarad ljudi koji razumiju aluzije.

Ljepota. Ljepota koja odgovara ovom ajetu je u Njegovom iskazu:

لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ

Zašto si nam propisao borbu? (Kur'an, 4: 77)

On se ovdje spušta u Njegovoj Ljepoti prema nama, stoga mi nismo u mogućnosti postaviti pitanje. Ljepota ovog ajeta je naša hrabrost u našem nedostatku znanja o Veličanstvenosti u tom trenutku. Kad se takvo pitanje postavi, rob ga mora povezati s Njegovim ajetom:

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ

On neće biti pitan za ono što radi... (Kur'an, 21: 23)

Aluzija: da bi ovo objašnjenje slijedilo nasuprot drugim teškoćama sadašnjice za onoga ko mora raditi i boriti se da uspostavi propise.

Naprotiv, oboje, i stvoreno i nepostojanje, isto su za onoga ko spontano prihvata božanski poredak. Ako se osoba u ovome ozbiljila, ne može se zvati drugačije osim mudracem.

Aluzija: dio mudrosti je da se postave stvari na odgovarajuća mjesta, a jedan od aspekata toga jeste da se vrate ka onome što oblasti u kojima borave od njih zahtijevaju. Oblast ovoga svijeta nije kao oblast budućeg svijeta. Nije nužno da će način na koji stvari dobijaju oblik na ovom svijetu biti isti način na koji će dobiti svoj oblik na budućem svijetu. Uistinu je Allahov Poslanik, s.a.v.a., govorio o radosti, milostivosti, ljepoti i skladu blagoslovljenih i o suprotnom stanju prokletih na budućem svijetu, dok je ovaj svijet mutna i promjenjiva konfuzija, a život na njemu je bolestan, slabšan i sumoran. Neizbježno ga čovjek mora napustiti i tako neizbježno se postaja stvari mora promijeniti. Pošto su ljudi koji su postavili pitanje koje ovdje razmatramo razumjeli ovo, oni kažu ono što se nalazi u ostatku ajeta:

لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ

Da si nas toga još neko vrijeme poštedio! (Kur'an, 4: 77)

Jer promjena u stepenu stvari bila je neizbježna [I naredba borbe bi usvojila neki drugi aspekt na budućem svijetu.]

Aluzija:

لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ

Zašto si nam propisao borbu? (Kur'an, 4: 77)

Boriti se znači tražiti znanje o Allahu, dž.š., putem razmišljanja i odbacivanja mranih umišljanja te traganje za kontemplativnom vizijom kroz borbu i žrtvovanje. Sve ovo je bio dio širenja Istine prema ovim ljudima. No, oni su bili osuđeni na pretpostavke, pa su se loše ponijeli, a ne kao svjedoci Istine.

Aluzije veličanstvenosti

Allah Uzvišeni je rekao:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ

Allah, sigurno, neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim (Kur'an, 4: 116).

Krug *lā ilāhe illallāh* (nema boga osim Allaha) obuhvata sve koji svjedoče Božije jedinstvo, i niko od njih neće vječno ostati u džehennemskoj vatri. Istinsko okrilje ovog svjedočenja očituje se samo u onim ljudima koji ne posjeduju drugu vrlinu (osim svjedočenja Božijeg jedinstva). Najmilostiviji od milostivih će posebno posredovati za njih. Posredovanje onoga što je drugo do Allah samo je za one ljude koji posjeduju *koliko trun dobra (Kur'an, 99: 7)*, drugog dobra osim svjedočenja Božijeg jedinstva.

Naš cilj, ako Bog da, jest da budemo upisani da, jedinstveno i posebno, pripadamo *lā ilāhe illallāh* i njegovim ljudima. Ali veličanstvenosti *lā ilāhe illallāh* je teško prići, jer ona zahtijeva da se osoba ne oslanja na ništa osim na ovaj princip, a to je teško.

Ova najveća od veličanstvenosti (veličanstvenost Jedinstva) otvara ljude ka djelovanju tajne božanstvenosti, koja djeluje univerzalno u svim entitetima, od najnižeg do najvišeg, kojima se robuje ili su obožavani. Ali ako ljudi stanu na ovome, oni će povećati svoju oholost glede posredovanih uzroka (smatrajući ih božanskim). Oni onda otkrivaju šta su stvorili za Njega i šta je On stvorio za njih. Ovo shvati!

Ljepota.

إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا

Allah će, sigurno, sve grijehе oprostiti (Kur'an, 39: 53).

Pripisivanje sudruga Njemu je jedan od grijehа i on se ne oprašta.

Istiniti se spušta u Svojoj Ljepoti i otvorenosti prema nama i uzrokuje da vidimo djelovanje tajne božanstvenosti u svim objektima obožavanja. Sljedstveno tome, ljudi se predaju pretpostavkama dotle dok ne pripišu sudruge Njemu. Onda Veličanstvenost Njegovih riječi:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ

Allah, sigurno, neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim (Kur'an, 4: 116) obuzdava ih i vraća ih natrag. Kad oni sakriju ovo u sebi tako što pokazuju suprotnu reakciju, Allah, dž.š., skriva suprotstavljanje Sebi koje se može uzdići u njima, kao nagradu za ono što su oni sakrili ovo u svojim srcima. U pokrivanju njihovih grijehа On ih je podijelio u dvije skupine. Jednu skupinu On skriva od drugih. Drugu skupinu On skriva od njih samih tako što ih zaklanja od porijekla patnje. Ako posmatraš, kad oni uđu u džehennemsku vatru pošto Allah, dž.š., čini da umru u njoj, to svjedočenje Božijeg Jedinstva koje oni skrivaju u svojim srcima samo po sebi zaštitnički krije srce, mjesto patnje ili, bolje kazano, porijeklo patnje.

Ovo je čudesan znak čija Ljepota daje širinu srcu i čija nježnost i milostivost zavještavaju hrabrost.

Aluzija: kada oni ne zastiru Njega, ni On ne zastire njih ni u jednoj oblasti, nego ih izloži da ih svi vide.

Aluzija: ime Allah u ajetu koji razmatramo uzima smisao imena *El-Gaffar*, Onaj koji pokriva, Onaj koji oprašta, ali samo zbog toga što je došlo zajedno s imenom *El-Džami'*; Onaj koji sakuplja, koje je prisutno u Njegovim riječima: *Allah će, sigurno, sve grijeha oprostiti*, dakle sve grijeha. Ime *El-Gaffar* ne posjeduje u sebi postaju sinteze, *džam'*, pa je zbog toga ime Allah upotrijebljeno.

Aluzije veličanstvenosti

Allah Uzvišeni je rekao:

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ

Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati (Kur'an, 39: 67).

Uprkos svim mogućim objektima znanja, spoznaja Boga se jedino tiče dvije stvari. Jedna od ovih stvari je istina (*hakk*); a druga je stvarnost (*hakikah*). Istina se spoznaje intelektualnim moćima kao vodičem, a stvarnost se spoznaje moćima direktne percepcije i kontemplativne vizije. Sigurno je da ne postoji treća moć uz ove dvije.

Prema tome, kad je Haris, r.a., rekao: "Ja sam uistinu (hakkan) vjernik", njegova tvrdnja je došla na tragu prve spoznaje moći, dok je njegovo stanje bilo podržano od druge moći, ali on je ostao nijem o tome pa ga je Poslanik, a.s., ponovo pitao: "Šta je stvarnost (hakikah) tvoje vjere?", jer je vidio da on posjeduju tu drugu moć. Kad je Haris odgovorio s visoke perspektive bliske svjesnosti i direktne percepcije, Božiji Poslanik, s.a.v.a., mu je rekao: "Spoznao si, sad istraj!" Primijeniti riječ *spoznaja (ma'rifah)*, na neku stvar, nije u cijelosti podesno osim ako (ta stvar) ne obuhvata ove dvije stvarnosti: *hakk* i *hakikah*.

Ako nas je Allah Uzvišeni obavijestio da nismo u mogućnosti da dostignemo istinu veličanja Njega (*hakka kadrihi*), kako onda da dostignemo stvarnost Njegovog veličanja? Veličanje ovdje nije ništa drugo do razumijevanje slavljenja koje je podesno za Božiji položaj. Ako nismo u mogućnosti za to, koliko još više nismo u mogućnosti da razumijemo Njegovu Bit, Veličanstvenu i Uzvišenu kakva jest i od koje nema ništa uzvišenije i veličanstvenije?

Kad svjedoci istine uvide ovu Veličanstvenost i postanu uvjereni da oni Njega ne mogu veličati veličanjem Njegovim, uprkos svome slavljenju koje je u njima, i kad optuže sebe za nedostatnost, oni shvate da prolazno stvorenje ne može obuhvatiti vječnost. Za to bi trebala postajati neka vrsta stvarne veze, a nema veze i povezivanja u pustinjama zbuđenosti od ove Veličanstvenosti.

Ljepota. Ljepota koja odgovara ovoj Veličanstvenosti je Njegov govor:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

A stvorio sam ljude i džinne jedino da Me obožavaju (Kur'an, 51: 56).

Ovim su duše osvjedočiteljja istine privučene u bliskost i one su svjesne da im Allah, dž.š., ne bi dodijelio nešto što one ne bi mogle ispuniti s Njegovim dopuštenjem. Pa kad one potvrde, putem *širenja* u ovoj postaji, Veličanstvenost iskazanu u riječima: *Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati*, to ih sažme i vrati ih natrag.

Aluzija: ako želiš da saznaš ograničenja svoje spoznaje rečene u ovom ajetu, onda pogledaj u ono što je On stvorio za tebe i što je stavio pod tvoju vladavinu. Potom nađi u sebi način na koji želiš da ono što je stvoreno zbog tebe spozna tebe. To je upravo način na koji Istiniti želi da ti Njega spoznaš, bez ikakvog dodavanja ili oduzimanja. A ako nisi u mogućnosti da učiniš ovo zbog nedostatka blagoslova u tebi, onda razmisli o ovome što je Allah, dž.š., objavio u Tevratu:

“O sine Ademov, sve stvari sam stvorio zbog tebe, a tebe sam stvorio zbog Sebe. Stoga nemoj potčinjavati ono što sam stvorio zbog Sebe onome što sam stvorio zbog tebe.”

Aluzija: kad ti neko ko je stvoren zbog tebe prouzrokuje teškoće, ne krivi ga. Krivica je tvoja, jer on samo traži vršioca djela, što tebe ne zadovoljava, a to nije niko drugi do Allah, dž.š., Koji se ne može optuživati: Ti si posmatrao neznanje i loše ponašanje u sebi samom.

Allahova, dž.š., otvorenost dobrodošlice ima grananje. Jedno od njih je da naše strahopoštovanje trebamo donijeti da svjedoči prisustvo Ljepote. Jer ako ne učinimo ovo u vremenu Njegovog širenja (prema nama u Svojoj Ljepoti) onda (to znači): *I ne veličaju Allaha...*, a ako (to ne budemo učinili) pri (očitovanju) odgovarajuće Veličanstvenosti – onda ćemo biti uništeni.

Savjet: kad ti nešto što je stvoreno zbog tebe prouzroči teškoće, pogledaj u ono što bi ti htio od njega. Onda se okreni sebi i ispitaj vezu između ove tvoje želje i onoga što tvoj Gospodar traži od tebe. Naći ćeš da On traži istu stvar od tebe, dok si ti izazivao teškoće i odbijao. Sukladno tome, ovaj povezani slučaj ti je prouzrokavo nevolju.

Jer kad te Allah, dž.š., optereti bilo kojom željom koja se tiče onoga što je stvoreno zbog tebe – bez obzira dali je to nešto što je slično tebi ili ne – onda je zasigurno On tražio to isto od tebe, a ti si bio nesvjestan. Da si se povinovao Njemu u pogledu te stvari, tad bi se ono što je stvoreno zbog tebe povinovalo tebi, a ako je suprotno, onda je suprotno. Znaj da je Allah, dž.š., stvorio ljudski rod radi istinskog ljudskog bića. Allah Uzvišeni je rekao:

وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا

Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni da bi jedni druge služili (Kur'an, 43: 32).

Razumi ovu aluziju i bit ćeš upućen, ako Bog da!

Aluzije veličanstvenosti

Allah, dž.š., je rekao:

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

Pa bojte se Allaha koliko god možete (Kur'an, 64: 16).

Nema u knjizi Allaha, dž.š., niti jedne riječi o postojanju a da ne posjeduje tri perspektive: Veličanstvenost, Ljepotu i Savršenstvo. Njeno savršenstvo je u njenom poznavanju vlastite suštine, uzroka njenog postojanja i cilja njene postaje. Njena veličanstvenost i ljepota je znanje o tome kako se ona suočava s onima koji se s njom suočavaju sa strahopoštovanjem, bliskošću, sakupljanjem, širenjem, strahom i nadom. Svaka vrsta ima svoje odgovarajuće iskustvo. (U ovoj poslanici mi smo se okrenuli ka spominjanju Veličanstva u jednom ajetu i Ljepote u drugom ajetu, samo kako bismo

upoznali učenike tesavvufa s oblicima korelacije između različitosti.) Nijedna riječ ne posjeduje četvrtu postaju. U teologiji tajna ovoga se pojavljuje u znanju Istinitog i Njegove Dvije Ruke i Šake. Ovo shvati!

Svjedoci istine su preplašeni od Veličanstvenosti ovoga ajet. Kad Allah, dž.š., u njemu zahtijeva to od onih koji bi trebalo da budu sposobni za to, On ih baca u more udaljenosti od Njega i pojavljuje se u Njegovoj Veličanstvenosti. Jer nije u dosegu bilo kojeg zaduženog bića da u potpunosti ispuni svoj strah koji doliči Allaha, dž.š. Tako da ih veličanstvenost ovog nedostižnog polja uništava. Međutim, kad su gotovo uništeni od intenziteta ove Veličanstvenosti, Istiniti ih *otvara i proširuje*, dovede ih blizu Njemu i pokaže im: *Bojte se Allaha onako kako se treba bojati*.

Ljepota. Allah Uzvišeni je rekao:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ

Bojte se Allaha onako kako se treba bojati (Kur'an, 3: 102).

On se spusti prema njima u Njegovoj Ljepoti, u otvorenosti dobrodošlice, kad On naredi njima da ispune istinske zahtjeve vjere, pa da se oni približe i postanu smireni, i plaše se za sebe od opasnosti ushićenja. Stoga oni usredsređuju njihove niže i više prirode na: *Pa bojte se Allaha koliko god možete*. I taj ajet im omogućava da sačuvaju ispravno ponašanje koje je pogodno za božansku Prisutnost.

Aluzija: bojte se Allaha pomoću Allaha. Ovo je Poslanikov, s.a.v.a., hadis: "Tražim utopište u Tebi od Tebe."¹¹ Allah Uzvišeni je rekao:

ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ

"Kušaj (grešnik u džehenemskoj vatri), ta ti si, uistinu, 'moćni' i 'poštovani'." (Kur'an, 44: 49)

On je rekao:

آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ

Tako Allah pečati srce svakog obolog i nasilnog (Kur'an, 40: 35).¹²

Aluzija: "Boj se Allaha" – Njegovog nezadovoljstva – "pomoću Allaha" – Njegovog zadovoljstva.

Opća univerzalna aluzija: boj se Allaha Koji kažnjava (*El-Mu'akib*) pomoću Allaha Koji oprašta (*El-Mu'afi*).

Ko god je upoznat sa zbiljom Božijih imena dati su mu ključevi nauka, i ova količina je dovoljna. Cilj mojeg podsjećanja na ove ajete u pojedinostima jeste da podučim sredstvima ulaska u ovu vještinu i razumijevanje njenog pristupa, jer to je zaista moćan pristup. Neka Allah, dž.š., zaštiti nas i tebe od prijetvnosti!

Savjet: znaj, brate da nam se u Časnom Kur'anu Istiniti obraća na dva načina. U nekim ajetima On govori nama da bi nas upoznao sa stanjima drugih ljudi i sa onim što se desilo s njima i da nas upozna s tim odakle smo došli i kamo idemo. To je prvi način.

¹¹ Hadis, u različitim verzijama, prenose Muslim, Ebu Davud, Tirmizi i Ibn Madže.

¹² Ova dva ajeta se odnose na to da su Božija svojstva: *Aziz* (Snažni), *Kerim* (Plemeniti), *Mutekkebir* (Uzvišeni) i *Džabbar* (Silni) nepravedno prisvojena od roba.

U drugim ajetima On se obraća nama kako bismo se mi mogli obratiti Njemu. Ovi ajeti, opet, imaju dva vida. Neki od njih nas pozivaju da Mu se obratimo djelima, naprimjer:

فَأَقِمْوَا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

Zato, molitvu obavljajte i zekat dajte (Kur'an, 22: 78);

وَأْتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ

I obavljajte hadž i umru... (Kur'an, 2: 196), i tako dalje, a drugi nas pozivaju da Mu se obratimo riječima, naprimjer:

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

Uputi nas na Pravi put... (Kur'an, 1: 6);

رَبَّنَا إِنَّا أَمْنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا

Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprosti grijehе naše... (Kur'an, 3: 16);

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا

Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! (Kur'an, 2: 286)

Ima mnogo takvih ajeta. Kur'an ne sadrži nijedan drugi način obraćanja osim ovih.

Neophodno je za tebe da budeš svjestan razlika u riječima Allaha Uzvišenog kad ih izgovaraš. Naprimjer u kazivanju:

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا

Kad susretnu one koji vjeruju, zastani, pa prouči:

قَالُوا آمَنَّا

Govore: "Vjerujemo!"; opet zastani, pa prouči:

وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا

A čim ostanu nasamo sa šejtanima svojim, govore; zastani, pa prouči:

إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤُونَ

Mi smo s vama, mi se samo rugamo; opet zastani pa prouči:

اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ

Allah njih izsvrgava poruzi (Kur'an, 2: 14-15).

Ako budeš učio na ovaj način upoznat ćeš se s tajnama ajeta i razlikovati okolnosti obraćanja i priče o stanjima, govorima, djelima i skladu stvari. Shvati ovo!

Učinili smo naš cilj jasnim, pa dozvoli da povučemo dizgine. Neka Allah, dž.š., okoristi nas i tebe znanjem i učini nas Njegovim! Neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova!

Abstract

The Kitab Al-Jalal Wa-l Jamal (On Majesty and Beauty)

Ibn Arebi

The Kitab Al-Jalal Wa-l Jamal (On Majesty and Beauty) is one of the most important epistles by Ibn 'Arabi. This epistle was written in one day in 1205 while Ibn 'Arabi was in the city of Mosul. As the title says, this epistle talks about God's Majesty and Beauty as well as understanding of these essential God's attributes through verses of Qur'an that Ibn 'Arabi interprets from several aspects, so this piece can be considered as a kind of thematic tafseer (Qur'anic commentary, interpretation and explanation). However, besides its theosophical dimension this epistle also has its aesthetic dimension – it contains discussions on issues that make the essence of aesthetics from the Islamic spirituality and classical Islamic culture point of view.

Key words: Ibn Arebi, Majesty, Beauty, tafseer, theosophy, spirituality, aesthetics, Islamic culture.